



IR

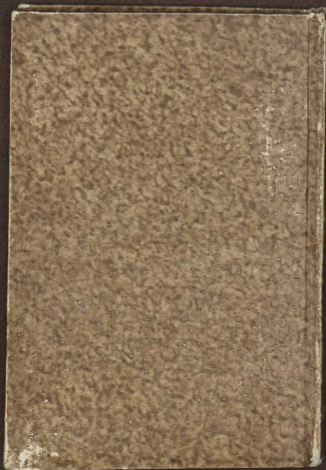
Hemmingsön

om Troldom



Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Det Kongelige Bibliotek / The Royal Library (Copenhagen)





Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Det Kongelige Bibliotek / The Royal Library (Copenhagen)



Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Det Kongelige Bibliotek / The Royal Library (Copenhagen)



Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Det Kongelige Bibliotek / The Royal Library (Copenhagen)

320 DABAY
N^o 522.



En Under-

visning aff den Hellige
scrifft/ huad mand dømme skal
om den store oc gruelige Guds be-
spottelse/ som steer met Troldom/
Sinelse/ Manelse oc anden saas
dan Guds hellige Taffns
oc Ords vans
brug.

Item / 33. Propositiones imod
Troldom. Der til 33. Pro-
positiones om Spaa-
dom.

Screffuit paa latine/ aff heder-
lig oc høylærde Herre

D. Niels Hemmingsøn.

Oc vdsæt paa Danske / aff
Kasimus Hansøn.

Til Læseren.

Gunstige Læser / denne Vn-
dervisning / om den store oc
gruelige Guds bespottelse som
skeer met Troldom / Signelse /
Manelse oc anden saadan van-
brug er saare fornøden vel at bes-
tracte / effærdi Dieffuelen stedgæ
oc altid tracter at forføre Mens-
nissen til all vrang oc falsk Tro
oc mening / til Traaldom / Sines-
se / Maalelse / Manelse / Spaadom
oc anden saadan Guds allerhel-
ligste Taffns oc ords vanbrug /
saa at wi maa vel beklage det alt-
formeget mere end sanden at væ-
re / der den hellige Apostel Paulus
vdi sin Epistel til de Epheser / i
det andet Capitel / vdi sin tid klæ-
ger / saa sigendis ; Dieffuelen hæff-
uer

uer i denne tid sin gierning i Van-
troens Børn. Item til Timothe-
um i den anden Epistel/ Cap. ij.
siger hand om de wgdelige /
at de ere fangne aff Dieffuelen
effter hans vilie.

Thi wi formercke / dissuer /
huor mange der lade sig lede oc
forblinde aff Dieffuelen/ met den
fordømmelige Traaldoms Konst
met huilcken de arme Menniske
mene sig/ stundem at gaffne sig
selff eller andre deris venner oc
tilhengere paa legemens vegne/
stundem at giøre andre deris w-
venner skade paa Korn/ Queg/
fruct/ grøde/ sørlighed oc helbre-
de/ oc saaledis heffne sig selff off-
uer dem/ tit oc offte icke for et
eniste ord skyld. Huilcket de ar-
A ij me

me forblindede Menniske dog
icke kunde vdrette/ eller giøre no-
get til/ men Dieffuelen/ huilken
de tiene/ hand giør det aff Guds
tilladelse/ som wi saa i denne trac-
tat ydermere at høre. Icke kun-
de de heller tuinge oc nøde Dieff-
uelen at giøre noget/ men hand
foruender synene oc sind paa den-
nem/ oc lader sig at vare villig
for dem/ paa det at hand kand
føre dem i euig Fordømmelse.

En part naar Gud besøger dem
eller deris queg met Siugdom oc
Ranckhed/ oc den varer nogen
stund/ da fly de strax hen til spaa-
koner som dem skulle spaa oc met
deris gieckeri sige dem om de ere
forgiort eller ey/ Item naar oc
huor. det skal bliffue bedre met
dem.

Somme

Somme fly til gamle Rier/
linger som skulle met en traad
som de der til synderlig spundet
haffue/ maale dem tuert oc endes/
langs/ oc siden met deris vedtag-
ne ord/ prinsigne dem. Item/
naar mand faar Kaaldesuge/ da
seger mand til dem der skulle
scriffue for/ huilcke der somme
scriffuer et ord oc somme et an-
det/ somme scriffue Calamitas,
somme Kalamaris, oc andet saa/
dant gieckeri/ huilcket mand skal
paa atskillige tider ode vdi sig.
Somme scriffue en lang remse at
henge paa Halsen/ saa som den:
De ni systre de vdrede/ de tre i
Oster de tre i Vester etc. En
part scriffue paa latine: Per pa-
tris clementiam, per Filij Sa-
A iij pien

pietiam. &c. Oc mene at saa
danne vedtagne ord skulle kunde
hielpē dem / i det at de enten æde
dem / eller bare dem paa sig / huil
ckēt alsammen er icke on Dieffue
lens Raaglerj / met huilckēt hand
foruender synene oc sind paa
folck.

Suor mange slags signelser
oc remser der brugis / synderlige
paa Lands byerne / naar queg
bliffuer sugt / ere stœt wtallige.
Oc der som saadant icke on alleni
cke bleffue brugt aff Hedninger /
som intet vide aff Gud at sige /
eller aff de wgdelige / som obens
bare staa imod Gud / da vare det
icke saa stort klagemaal vert /
men nu brugis saadanne Sinels
ser / maalelser oc scriffueller for
Surg.

Siugdomme/baade paa folck oc
fa/tit oc offte/oc forswaris aller-
mest aff dem som skulde vare
Christne oc Kirckens lemmer end
oc saa aff dem som skulde baade
met ord oc Verdzlig rat straffe
saadant vdi andre/huor faare at
vore naboer i andre omkring lig-
gende Land oc Nationer/ tage
Aarsage at tale ilde om oss/ for
saadant gieceeri som her brugis.

Naar nogen setter sig imod
saadan wgdulighed/oc siger den
at vare Synd oc wret/ da veed
mand saa meget at sette imod:
Det er/sige de/Guds ord: Mand
giør ingen mand ont der met/
men hielper Folck oc Queg til de-
ris helbrede. Item den oc den
bruger det/ hui maa ieg icke oc

Alij 733 saa.

sa. Helbreden er god at haffue/
Den der fattis Ild hand leder i
asken/ oc meget andet saadant.
Men til alt saadant findis suar
vdi denne effterfølgendis Trac-
tat: Det er vel sandhed at helbree-
den er god/ men Salighed er be-
dre/ derfaare skal huer see til at
hand icke forkaster sin Salighed
för denne timelige helbrede skyld.
Zuo som icke met denne lilde vn-
deruisning/ (dog den er vel nock
sommelig oc nöyactig) lader sig
nöye/ men begerer der om yder-
mere besked / hand kibe sig Zau-
ber teuffel Ludouici Meliehij,
Item den bog som D. Iohannes
Vierus, haffuer scressuit de
præstigijs Dæmonum, hvil-
cken mand finder fal/ baade paa
latine oc tydske. Til

Til denne Tractat er ocsaa set
tuende Disputatzer som forneffn-
de Herre/ Doctor Niels Hem-
mingsøn haaffuer fremsæt oc dis-
puterit her vdi Kiøbenhaffns V-
niuersitet/ den ene imod Traal-
dom/ i huilcken der met saa ord
befattis noget nær det samme
som i denne Tractat indeholdis/
oc der til om besvarelse eller Na-
nelse huad mand der om skal ac-
te. Den anden om Spaadom/
huad mand der om dømmes skal/
huad slags Spaadom der er nyt-
tigt/ oc huad der er skadeligt/ at
mand her aff ocsaa kand lære/ at
beholde den spaadom som nyttig
er oc den ret bruge/ oc at forskiu-
de den som skadelig oc fordøm-
melig er/ som spaakoner/ Ge-
vethli-

nethliacj eller Gødsels regnere
oc andre saadanne bruge / aff
huilcke der en stor part komme
offuer ens met Traaldfolck / Ja
Gud giffuet at de icke taledede aff
den spaadoms Aand som den Pi-
ge vaar beset met / der omtalis i
Apostlernis gierninger.

Gud vnde oc giffue huer Chri-
sten menniske / at hand icke lader
sig aff Dieffuelen besuige / huilcket
lettelig see kand / naar mand
ickon noget viger fra Guds
ord til Traaldoms oc
Spaadoms forfens
gelighed.

En

En Under-
uifning aff den hellige
Scrifft / huad mand
døtne skal / om Traaldom /
Signelfe oc Mæ-
nelfe / etc.

Blant andre ting
som en Christen / Liffæ-
tig oc Saliggjørendis
Tro vdrætter / er dette
icke det ringifte / at hun intet forfø-
ger aller tager sig for hender / om
huilket Samuittigheden tuiler /
fordi alle det som et Wrenniffe tager
sig for at gjøre / om huilket et Sam-
uittigheden enten far vild oc døm-
mer

mer wret/ eller er tuifflectig/ eller
oifaa at det er tuert imod samuit-
tigheden/ det dømmer en reiffaffen
Tro at vere Synd : De der faare
tager hun sig vare/ at hun icke skal
giøre noget/ om huilckit hun icke
haffuer Guds ord som en alleruis-
fifte regel. Hid hører det/ der Pau-
lus siger til de Rommere i det fior-
tende Cap. Huer skal være fuld-
kommelige viff i sin mening. Det
er/ Ingen skal giøre noget imod sin
Samuittighed/ Ingen skal giøre
det som hand tuil paa/ om det er til-
børilige eller ey. Denne troens krafft
oe vdrætning ffamffuter deris me-
ning/ oe dømmer den at vere Synd/
huilcke der vanbruger det falige
Guds ord/ oe meff det hellige S.
Hansis Euangelij text/ i det at de
den

den binde oc sy i Klude/leir/ sølff/
Guld oc anden Materie oc bære
den paa deris halo/ eller andensted
paa Legemet/ paa det at de kunde
beskermes oc være fri fra Dieffue-
len. Quilckes falske mening oc
vrange tro/ der med krafftige be-
uisninger kand igendrissuis. Fordi
de som saadant bruge komme sig
selff i stor vaade oc fald.

Først foractede Gud/ i det at
de i deris daarlighed/ mere acte
denne vrange tro oc affgude i/end
Guds bud oc befalning. Fordi saa
siger hand/ i den femte Mosis bog.
Cap. xii. I skulle icke giøre huer/
som hannem selff tyckis ret at ve-
re. Item/ I skulle holde alt det ieg
biuder eder/ at i giøre der effter/ I
skulle intet legge der til oc intet ta-
ge der fra. Der

Der næst/ giør de dem selff flis
en ond Samuittighed / thi denne er
falske mening oc vrange Tro/ stød
der oc slar dennem aff en wgude-
lighed i en anden til deris euige vis-
se fald oc forderffuelse.

For det tredje/ stadfeste de den-
ne falske tro i andre/ oc giøre dem
stor skade med deris onde exempel/
huilckit er visselige en større Synd
end huer mand troer.

For det fjerde/ stieler de æren
fra Gud/ i det at de tillegge de bog-
staffue der det hellige S. Hansis
Euangelium/ oc andre Guds ord
seriffuis med/ nogen krasse oc vd-
retning/ med huilckit de komme off-
uer ens med de wgudelige spaafo-
ner oc Traaldfoel. Thi at lige
som en liffactig tro acter Guds
ord

ord at være krafftigt/ i det at mand
høret/ forstaar oc troer det/ Saa
bekiender hun det samme icke andet
at være/ end nogle bøde bogstafue/
som intet kunde ydrette/ naar
mand til Traaldom oc signelse
scriffue oc bær det paa sig.

For det femte/ frakalder oc bore-
rycker denne falske mening oc
vrangt tro/ Mennifken fra den ret-
te oc sande Guds ords brug/ som
er/ at wi skulle met et reifindigt
hierte tro det/ oc formedelst samme
tro bliffue salige. Vdi denne rette
brugs sted/ haffuer Dieffuelen ind-
ført oc indtryet i Verden denne fal-
ske vrangt tro oc Affguderij/ at
Mennifken skulle tro nogen forbor-
gen oc hemelig krafft eller ydret-
ning at være i de bogstafue som
Guds

Guds ord oc det hellige S. Hans
sio Euangelium scriffuis met/ imod
kaaldesuge/ forgjørelse/ Icti/ verct
oc Dieffuelens suigactighed. Der
for huilcken som bruger denne w,
gudelighed oc falske mening hand
haffuer forkast oc forsaget troen/
er falden fra Guds naade/ oc beui-
sts at være Dieffuelens oc icke
Christi tiener.

For disse sager skyld vil ieg nu
her bescriffue et Spørmaal/ om
Traaldom / signelse oc manelse/
som mig er faare giffuit aff en
opperlig ædel mand/ oc suar der
til: Huilcket Spørmaals forkla-
ring oc vdlæggelse / visselige er
storlige fornøden / besønderlige i
denne tid i huilcken Dieffuelen nu
paa ny igen fornøyer sine gamle
Kon-

R
1
Konster/ til at formpræte det klas-
re Euangelij Liuss.

Spørsmåalet lyder saaledis.

Om Traaldfolekt/det er/de
som enten med Signelse/mas-
nelse/Læfning/ Tegn/ Bille-
de/ eller noget andet som der
til aff en vrang tro brugis/
mene sig/ enten at kunde skas-
de eller gaffue Mennisken :
Eller ocsaa de som noget an-
det bruge med Traaldoms
konst/skule lidis i den Christ-
ne Menighed eller en?

Paa det at ieg rettelig oc vden
vildfarelse / kand suare til dette
B Spør-

spørsmåal/ da synis mig nyttelig
at være / at disse fem effterfølgen-
dis spørsmåal/ effter huer andre/
igiennem sees oc forklaris.

i. Aff huem Traaldom
haffuer sin begyndelse.

ii. Om Traaldom er kraf-
tig i sig self?

iii. Huor faare Gud tilste-
der noget at vdrettis
formedelst saadanne
Dieffuels Konster?

iiii. Huilcke steder i den hel-
lige Scrift der for-
biude Traaldom?

v. Huilcken en stor Synd
Traaldom er?

Aff

Aff disse Spørsmåls forklar-
ing skal mand lettelige kunde sua-
re til det fremsatte Spørsmål.

Om det Første.

Lad dog/ som Augustinus si-
ger/ oc Epiphanius vidner/
at Zorastres de Bactrianers
Konning/ som leffde i Ninj Baby-
lons Kongis tid/ siges at haffue ve-
rit den første som paafant Traal-
doms konst/ Dog alligeuel legger
Methodius i sine Revolutioni-
bus, Traaldom rettelige Dieffue-
len til/ at hand den skal haffue paa-
fundet/ huilken der gaff Eains
Dørn disse konst i Jareds tid/
som vaar den siette Mand fra A-
dam/ fordissaa siger Methodius: I
det iij. Cap. oc xl. Jareds Aar/
opstode nogle mend som vaare en

B ij

end

ond konstis paafindere/wraetferdi-
ge/oe suld aff alt skalckhed/aff Ea-
ins bõrn/som vaare Jobeth/Zho-
luel/Lamecs bõrn som vaar blind/
huilcken ocsaa ihiefflo Cain : huil-
cke Dieffuelen regerede/oe dereffter
omuende denem til all Traaldoms
konst. Dette siger Methodius.

Men der er ingen tuiffi paa at
Dieffuelen haffuer io opienckte disse
forbandede konster/ at hand saale-
dis met tiden kunde met sine onde
stanck oe wrenlighed dempe oe i-
genskyde Guds Ords aller reniste
kielde/ oe vdslette den sande Guds
dyckelse/ oe i hendis sted indstiecke
falsk mening oe vrang tro/ Suig
oe bedregerj. Ja hand lod det paa
kiende strax effter at Mennicken
vaare skabte i Paradis/ i det at
hand

hand giæf til vore første Forældre/
oc met sin kraaglow oc falske vd.
tydning ledde dennem fra Guds
ords lydighed oc kom dennem til at
de forsagede Gud oc atlyde Dieff-
uelen/huorfor de met alle deris eff-
terkommere maatte lide aller størst
straff/ oc haffde sket aldelis forsa-
ret oc bleffuet borte til euig tid/der
som Gud aff sin store miskundhed/
for sin Søns skyld ick haffde op-
ræt dennem/ met den ny foriettel-
se/om Quindens Sæd.

Men her skal mand met aller-
største flit betencke/Dieffuelens on-
de oc vrange effterfølgelse/oc hans
snedige oc forderffuelige konstig-
hed: Huilcken der effterfølger Gud
(Paa det hand kand skule sit suig
oc bedregerj) Lige som en Abe/ at

U
vdsprede oc foruic sin foruende oc
forderffuelige Religion oc vrange
dyrckelse. Fordi lige som Gud bru-
ger try redskab/ til at oplære Men-
niften i den rette sande oc salige
Guds dyrckelse oc tieniste/ foruden
Mirackel oc andre Gudommelige
gierninger/ met huilcke hand stad-
fester sit Ords viffhed. Det første
redskaff er Ordet/ huilcket indehol-
dis i Propheternis oc Apostlernis
Scrifft. Det andet er Sacramen-
terne/ som oss ere befaledt i hans
ord/ huilcke ere lige som nogle synli-
ge Predickener. Det tredie er Aan-
den ved huilcken Gud er krafftig i
Ordens Predicken oc Sacramen-
ternis brug. Lige saa haffuer oc
Dieffuelen/ huilcken Paulus kal-
der denne Verdens/ det er/ alle w-
gudeli-

gudelige Menniskis Gud/ cry sty:
cker at stadfeste sin løgn met/ for:
uden de optenckte Mirackel oc be:
dregeri/huilect: Pauedommet vaar
fulde aff. Gørst haffuer hand sit
Ord/ der næst (saa at sige) sine
Sacramenter. Desaa der til sin
Aand ved huilcken hand er krafftig
i sit Ord oc Sacramenter.

Dieffuelens ord er en part/
Sophistiske foruendelse oc kraag
low paaGuds ord. En part Men:
niskelig paafund/ som er tuert i:
mod Guds ord/en part nogle visse
ords vedtect/ som skeer aff en vrang
Tro/ huilcke vedtagne ord tilleg:
gis nogen kraffe i det at de scriffuis
eller opregnis/ som mand kand see
i Traaldoms konst. Dieffuelens
Sacramenter/ ere icke it slags/
D iiii m:en

men mange/ som ere visse tegn/
Figurer/ Billede/ oc allehaande
tingesters vanbrug/ som er Salt/
Jord/ Vand/ Part/ vox/ traad/
Sax/ Saald/ Negle/ Haar/ døde
Menniskers hoffet pander/ Ten-
der oc Been etc. Dieffuelens
Aand er den ved huilken hand er
kraftig i sit Ord oc sine Sacra-
menter/ til deris forderffuelse som
lade sig lede oc driffue aff hannem/
imod Guds ord/ oc holder mere
aff Dieffuelens Løgn/ end aff
Guds Sandhed.

Vdi disse vlydigheidsens Børn
haffuer Dieffuelen sit fulde Herre-
dømme/ som Paulus siger/ endog
at hans forset/ tit oc offte aff
Guds godhed forhindris. Fordi
Dieffuelen haffuer ingen større
lyst/

lyst / end at hand kand henlede
Mennisken til Guds foractelse oc
bespottelse / oc at hand i nogen maa-
de kand efftersølge Gud vnder et
Engle skin / oc der med kuldkaste
mennisken i all falsk mening oc
vrang tro / paa det at de omsiger /
kunde ynckelig met hannem forsa-
ris oc bliffue borte. For anden sag
skyld tør mand icke tencke at Dieff-
uelen haffuer indført Traaldoms
wgudelighed i Verden / end at hand
met nogen fordømmelig oc vrang
Religion oc dyrckelse / kand
Mennisakens sind / at de icke skulle
bliffue ved den sande oc salige
Guds tieniste oc bliffue salige paa
det at hand skal icke alene met sine
Engle kastis i den euige pine. Thi
effter at den forgiffelige skalck oc

B v

for,

forrædere vel viste sig icke at Pun-
de tilraade Menniskan at sloet bort
Laste all Guds tieniste oc dyrkelse/
fordi at alle Menniske/ end oesaa de
aller groffueste Folk paa Jorden/
som Cicero siger/ haffuer altid
haffe nogen mening om Religio-
nen/huor aff de forstaa at mand
skal tiene Gud/ oc det haffde de aff
naturen/ der for slyde hand til det
som næst vaar/ oc vdi den sande oc
salige Guds tienistis sted indskickte
de en falsk oc fordømmelig dyrkel-
se oc tieniste / vnder huilcken all
Guds ords vanbrug/ falsk mening
oc vrang tro/som steer vdi Traal-
dom/besluttis oc indeholdis.

Det er kortelige sage / om
Traaldoms wgdeligheds oprin-
delse/huem den begyndte oc i huad
me

mening hun bleff optenct. Nu eff-
ter følger det andet spørmaal.

Om det Andet.

Lster at der nu er tilkiende
giffuet oc beuist/ at Dieffue-
len som er Wrenniskens Sa-
ligheds Siende/ er allene den rette
rod oc begyndelse til Laaldom oc
all vrang Tro oc falsk Guds tien-
niste/ huiltken der skicker oc lauff-
uer alle sine raad/ anslag/ suig/ be-
dregeri oc paafund der heden/ at
hand land kuldkaste Wrennicken
(som formedelst Affguderj falde
fra Gud) i euig pine oc bedrøffuel-
se. Saa effterfølger nu det an-
det Spørmaal.

Om Traaldoms Læsmi-
ger/ Tegn/ Figurer/ Billeder/

oc

oc andet / ere krafftige i sig
selff eller en?

Der til suarer ieg enfoldelige
oc klarlige / at Traaldfolck kunde
aff deris egen maect oc konst / aldelis
intet vdtrette / fordi der er slet ingen
maect eller krafft vdi de vedtagne
Ords opregnelse / Tegen / Bille
der / Figurer / vorbørn eller andet /
Men Dieffuelen / mee huilcken
Traaldfolck haffuer giort pact /
paa det at hand kand stadfeste
Mennicken i vildfarelse / da vdtret
ter hand meget til Traaldom / huil
ckit lættelige kand her aff beuifis .

Chaldeer / Arcader / Egypter /
Indier oc andre mangeslags folck
haffuer brugt Traaldom / icke an
derledis end vore Traaldoner
giøre /

gigre/ men det er vist/ at der ere
mange slags form oc maade til at
bruge Traaldom met/ oc mange
adskillige ord. Thi at effterdi det
folck viste intet aff Christo eller
hans Euangelio at sige/haffde de
langt andre slags Traaldom/ end
Dieffuelens Tiencere hoss off haff-
ue/ huilcke som vanbruge Guds
Ord/ oc Christi naffn/ de hellige
Euandgelij ord/ oc Guddomelige
Sacramenter/ Daaben/ oc H. E. X.
rens Raderis brød/ met huilcket de
giffue tilkiende/ sig at være ti dob-
bele verre oc stemmere end de aff
Chaldea oc Arcadia. Fordisaa de
Chaldeer brugte Dieffuelens ord
oc onde Aanders samtale oc ord/
men vore Traaldkoner misbruge/
besporeclige det sande Guds ord oc
Christi

Naffn til deris Dieffuels squalder
oe vildfarelse. De Chaldeer haff-
de i fordom tid en spaadom / til
huilcken de brugte et Saaid lige
som es vist tegn / eller Dieffuels
Sacrament/ saa tit som de vilde
ledede effter noget som vaar bore
staalet/ Bore Traaldkoner pleye
osaa at bruge saadan spaadom/
naar de ledede effter noget staalet/
endog de haffue icke de samme ord
i deris spaadom som Chaldeerne
haffde/ huilcket der vaare storlige
oe aldelis fornøden/ der som nogen
mact eller krafftighed skulde være
i de ord som der til ere vedtagne:
Bore Traaldfoldt bruge med
spaadommen nogle ord aff den
halffirediesinds tiuende Psalme/
huilcket de læse eller mumle offuer

et

et saald saa sigendis. Naar du
seer en Tyff/ da løber du met
hannem/huilecke ord der i sand-
hed intet giøre eller vdrætte til det
forset/ Fordi David straffer i den
sted/den onde lyst oc begering i den-
nem som offuer giffue deris kald/oc
efftersølge dem/som met ræt oc w-
ræt/saffne gods oc rigdom tilhobe.

Her aff er det klarlige beuise-
ligt/at der er huercken i ordene/ icke
heller i Sacramenterne/ det er
Saaldet/ Saxen eller Nøgelen/
som der til brugis/ nogen Spaa-
doms krafft om det som er bort-
staalet/ men krafften oc vdrætnin-
gen er hoss. Dieffuelen / huilecken
met denne vijs oc maade giør sig
Mennisken vnderdannige / at de
skulle

skulle vanbruge Guds ord til deris
egen forderffuelse/ fordi Dieffue-
len haaffuer ingen større lyst oc tid-
kort/ end at hand kand ind driffue
oc nøde Mennifken/ imod Guds
ord/ til atskillige vrangte meninger
falsk hellighed oc Guds ords van-
brug. Thi det er ingen salighed v-
den for Guds ords rette brug/
huilcken der staar i disse fire sty-
cker.

Det første er/ at wi rettelige aff
Guds ord lade oss oplære/ om den
sande Gud/ om hans dyrckelse oc
tieniste / oc om andre stycker som
hører til Mennifkens salighed.

Der næst/ at wi effeer ordet see
te vor tro oc tillid til Gud.

Fremdelis/ at wi formedelst
Troen forhaabe oc vente det som
oss er tilsage oc loffuit. Det

Det sidste/ at wi giøre oc leffue
effter ordet : Der som wi bliffue
i denne ordens rette brug/ indeil
enden varactige/ da bliffue wi sali-
ge/ men huilcken som giør der i-
mod/ hand frister Gud/ huilcken
hand skal finde paa den yderste dag
som en streng Dommere / vden
hand i tide giør Penitens oc om-
uender sig.

Paa det sidste beuissis ocsaa her
vdaff at Traaldkoners oc Traald-
karles trylderj/ haffuer aff sig selff
ingen krafft eller maect: Fordi som
Augustinus siger/ effter at Traal-
foldents vedtagne ord bleffue al-
mindelig obenbarede/ da haffde de
ingen ydermere maect/ naar mand
dem opregnede: Fordi Dieffuelen
tilsteder icke sine hemmelige konster

¶

at

at bliffue almindelige obenbarede/
paa det at de forftandige icke ſkul-
de forftaa/ huor gieckelige de ere/
oc at hand ſaaledis met ſin Religi-
on/ ſkulde bliffue beſpottet oc for-
actet.

Om det Tredie.

Nar Mennifken høre de
Traaldoms konfter/ huil-
cke Dieffuelen haſſuer paa-
fundet/ nu at giøre ſkade paa korn
oc grøde/ nu at forderffue Golt oc
Sø etc. ſtrax ſpørge de: Huor
faare Gud tilſtæder hannem
ſaadant? Hui hand icke ſet-
ter ſig inod Dieffuelen?
huor faare hand tilſteder ſit
naffn i ſaa maade at beſpot-
tis

tis i blant Mennisken? Der
suarer ieg saa til: Sagen huor
faare saadant skeer/er strax tilrede/
Fordi Paulus i sin anden Epistel
til de Thessalonicker/i Cap. suarer
saa sigendis: Fordi de ick vil/
de tro Sandhed gaff Gud
dem krafftige vildfarelser/ at
de skulde tro Løgn. Men løgn
er lige saa vel all Guds Ords
vandrug imod hans vilie/som alle
Dieffuelens oc Menniskens paa-
fund/ huilcke der føre oc indtrycke
i Verden nogen wgudelighed/ oc
falsk Hellighed.

Derfaare tilstedis Dieffuelen/
at giøre Mennisken skade paa
Guds oc Liff/ saa meget som vore
Synder fortiene/ oc saa meget
Eti som

som Gud hannem/ til at forsøge
andres Tro met/ tilsteder. Saa
mener oc saa Augustinus/ der hand
siger: Det er icke vnder hvorfor
Gud det tilsteder/ at de som det hø-
re oc see kunde forsøgis/ huad Tro
de haffue til Gud. Denne Sen-
tens stadfester den hellige Fader
met Guds røst i den femte Mo-
sibog/ xiiij Cap: Om nogen Pro-
phete eller Drømmere staar op i-
blant eder/ oc giffuer dig it tegn
eller noget vnderligt/ oc det tegn
eller vnderlige ting kommer/ som
hand sagde dig om oc hand siger/
lader off gaa/ oc efftersølge andre
Guder/ Da skal du icke lyde sam-
me Prophetis eller Drømmeris
Ord/ thi HERren eders Gud fri-
ster eder/ at hand vil forfare/ om i
elike

elcke hannem aff gantske Hierte
eller ey : Fordi Dieffuelen vil icke
andet met sine Traaldoms kon-
ster/ oc forderffuelige Suig oc be-
dregeri/ end at Menisken som dem
tilhenge/ skulde i saa maade/ met
tiden falde fra det sande Guds
Ord/ indtil saa lenge de stæet oc al-
delis saa forsaget Gud oc hans
hellige Euangelium/ sig selff til
euig forderffuelse/ andre tll aller
størst Forargelse.

Men her imod sige nogle/ paa
det de skulle siunes at vere vise oc
vide noget/ i saa maade: Legemens
Sundhed oc karstshed er Guds
gaffue oc en god ting/ derfaare/ om
mand den mister / maa mand i
huad maade mand kand / hende
igen søge: Oc om Legemens sund-

C iij

hed

hed oc Karskhed er formedelst
Dieffuelens konst borttagen/ huor
for maa mand hende icke forme-
delst Dieffuelens konst igen søge :
Der findis oc saa de som sig det
der meget stemmere er/ oc met en
wren mund vdgiffue megen mere
wgudelighed/ til Christi Euange-
lij bespottelse. Men dennem suarer
Augustinus met disse ord : Huil-
cken som vil haaffue Salighed for-
uden Saliggjæperen / oc foruden
den sande wijsdom acter sig at kun-
de bliffue wijs oc forstandig/ hand-
skal (icke karsk men siug/ icke wijs/
men en gied) arbeide i sin Siug-
dom/ oc bliffue i sin skadelig blind-
hed galen oc en daare/ Der faare
all forfaring/ oc vdfrittelse/ oc all
helbrede som vdkreffuis oc begeris
aff

aff Traaldoms konst den skal hel
ler kaldis Døden end Liffuet:
Dette siger Augustinus.

Derfaare huilcken som haffuer
omhyggelighed for sin Salighed
oc det euige Liff/ hand skal effter
Pauili raad/ i huad hand giør/ det
skal hand giøre i vor **HERRIS**
Jesu Christi Naam oc aff hañem
begere sin Sundhed oc Karsthed/
oc føre der til rette skickelige Mid-
del oc Lægedom/ icke friste Gud/
huilcken der tilsteder meget at ske
formedelst Dieffuelen / paa det
hand kand forsøge sit Boletis Tro/
oc paa det/ at alle de som lade sig
regere aff Dieffuelens ord oc hans
Sacramenter/ oc foracte Gud oc
hans Ord/ skulle til euig tid forta-
bis. Icke vil det heller være/ at no-

gen vil mene sig/ at kunde tilhenge
baade Gud oc Dieffuelen/ Fordi
Gud oc Belial haffue ingen sams-
quem til haabe. De Elias siger til
den wgudelige Achab oc hans
Hofftienerer/ oc til det gantste
Folk: Huorlengte ville i halte paa
baade Deen? Er HERREN
Gud/da effterfølger hannem/men
er Baal/ da effterfølger hannem.
Der foruden/ effterdi at Gud er
nidkier / tilstæder hand icke den
mindste pride aff sin ære/ at giff-
uis Dieffuelen.

Om det Fierde.

Det Fierde Spørmaal er
Om de steder i den hellige
Scrifft som forbiude Traal-
dom. Endog at det nock er beuist
aff

aff det som tilforne er omtald/ at
Traaldom er baade fordømt aff
Gud/ oc de som disse konster bruge
Gud til forhaanelse/ ere icke ver-
de at de skulde see Solen/ dog vil
ieg opregne nogle faa vidnisbyrd
som den forbiude/ huor aff mand
oc saa kand forstaa/ huor hadsk oc
værstyggelig en ting/ Traaldoms
wgudelighed er faar Gud.

Det Første oc det andet Guds
bud/ de biude strengelige oc befale
at mand skal haffue en fast Tro oc
Tillid til Gud allene/ oc forbiu-
de all tillid til nogen anden ting/
Der offuer fordømt de all Guds
Ords oc hans naffns vœnere:
Du skalt icke/ siger han/ haff-
ue fremmede Guder faar
G v mig.

10
mig. Du skalt icke bruge din
Guds Naamn forfengelige.

I den tredie Mosis Bog/ xix.
Capit: siger Gud/ Vender eder
icke til Spaamend/ oc i skulle
icke spørge noget aff Tegens
vdliggere/ at i bliffue wrene
hoff dem. Met dette HERRens
Ord offueruindis oc beuises baade
Traaldfolckene selff/ oc de som bru-
ge deris hielp/ at vere besmittede
oc skyldige.

I den samme Bog/ xx. Cap:
Naar en Siæl vender sig til
Spaamend eller til dem som
vdlægge Tegn/ at hun giør
Horer, effter dem/ da vil ieg
sette

fette mit Ansiet imod samme
Siæl/ oc oprycke hende fra
sit Folk. Dette Herrens Bud
oc befaling indeholder try stycker/
Først lærer det at Traaldom oc
Spaadom er en verstyggeilig ting
faat Gud. Der næst giffuer det
klarlige tilklende/ at de som bruge
Traaldoms Konst/ ere Aandelige
Horkarle oc Horer/ som de der vi-
ge fra Gud deris rette Hofbonde/
til den allerstemmiste Horkarl som
er Dieffuelen. For det Tredie siger
Gud klarlige/ at hand vil tage oc
oprycke baade Traaldfolckene selff
oc dem som bruge deris raad oc
gjerninger/ fra sit Folk Oc det
formedelst Offrigheden.

I den femte Mosi Bog/ viij.
Cap.

Cap: Der skal icke vere nogen
Spaamand eller daquelle-
re/ eller nogen som acter paa
fulestrig/eller Traaldkarl/el-
ler Manere / eller nogen
Sandfigere/eller Tegns vd-
leggere/ eller nogen som gjør
Spørsmaal til de døde. Thi
at huo som saadant gjør/
hand er en værstyggelighed
for HERREN/oc for saadan
værstyggelighed bort driffuer
HERREN din Gud dem
bort fra dig.

I den anden Mosi bog/xvij. Ca:
Du skalt icke lade Traaldko-
ner leffue. Denne Low taler der
for

for saa om Quinde ligh/ fordi at
altid/oc i alle Land/ hoffue Quin-
derne veret mere tilbøvelige til den
Synd/ end Mendene : Lige som
det oesaa i dette Rige befindis.

Met disse den Hellige Scriff-
tis vidnisbyrd/ beuissis noet/ at all
Traaldoms konst oc vrang me-
ning/ i huor læt hun synis faar
Mennissen/ er it stort værstogge-
ligt Affguderit/ oc en strafaldelse
fra den sande Gud.

Der foruden/ Alle de vidnes-
byrd i den hellige Scriffte/som for-
døme Affguderis/de fordøme oesaa
Traaldom.

Om det Femte.

As dette som nu tilforn sage
er/ forstaaes oesaa huor stor
en SyndTraaldom er. For-

di

di Traaldom ihuor læt den synis/
er intet andet end Den sande
Guds fornectelse oc forsue-
relse/ en wren Hedensk oc
Dieffuels falsk hellighed/
Euangelij foruendelse/ en
pact met Dieffuelen/ Den
Christelige Troes nectelse oc
affsigelse. Met saa ord at sige:
Det er at forsage den sande Gud
oc hans Ord/ oc tilhenge Dieffue-
len oc hans Suig oc bedregeri/ De
saa aldels bliffue en Dieffuel aff
et Menniske.

Siensuar til Spørs-
maalet.

Siensuar til det fremsette
Spørsmaal/ kand lettelige
ta

tagis aff det som nu er sagt. Fordi
huad er wtlibørligere end at lide
den i den Christne Menighed/ oc i
Menniskens samquem / som mee
Traaldom oc falsk hellighed/ be-
staar oc bekiender sig at vere Guds
Fiende: Jeg veed vel/ at de som
haffue vndergiffuet sig saadan
Dieffuels tieniste/ de mene oc sig
langt anderleds/ men dennem sua-
rer Paulus saa sigendis: De si-
ge vel at de kiende Gud/ men
de necte hannem met deris
gierninger/ effterdi at Gud
haffuer værstyggelighed til
dem/oc de ere wduelige til al-
le gode gierninger.

Derfaare skulle de ingenlunde
lides

lides i den Christne Menighed/ som
vanbruge Guds Naffn til nogen
Traaldoms besuerrelse/ huad hel-
ler de sig sig der med at ville gipre
gaffn eller skade. Fordi at wi haff-
ue icke saadan en Gud/ som imod
sit eget Ord/ imod sin ære/ imod
Euangelium/ kand forsuare saa-
dan Dieffuels wgudelighed / til
Menniskens skade.

Der saare maa oc skal Verdz-
lig Offrighed/ effter Guds low i
den anden Mosi Bog/ xxiij Cap:
Du skalt icke lade nogen
Traaldkone leffue. Item effter
Keiserlowen in Codice, vcsaa
effter vor Danske Low/ Ja med
saa ord at sig/ effter alle Folckis
seduane (om de ellers rettelige ville
saa

faareftaa det embed som denem aff
Gud befalet er) bruge HERRens
dom imod faadanne Guds bespot-
tere/oc strengelige see til Troldkar-
le oc Troldkoner/ oc tage dennem
aff Verden/at Herrens naffn icke
formedelft dennem skal bespottis.

Huosomheldft det imod gibr/
enten aff mifkundhed/hand skal vi-
de/ at det er en grum Barmhjer-
tighed/som sparer nogle faa onde/
til mangis skade oc forderffuelse/
eller for Persons anfeelse/ eller for
Penninge/ hand skal vide sig at
offuerrede den Regel/ som alle
Doctiere er aff HERRen forfcreff-
uen/oc derfor falde i Guds haand/
oc bliffue fkyldige i den samme be-
spottelse. Fordi hand icke alenifte
tager fremmede Synder paa sig/
D for

for huilcke hand ocsaa bliffuer
skyldig saar Gud/ oc attet Guds
Ord for intet/ Men hand ocsaa
som en wtro Hyrde oc wfsotsom
melig Menighedens forsoraere/
met sin forsommelse/ oc sit Embe
dis forladelse/ tilsteder sine Under
saatte at fly til Dieffuelens leyr/
huilcket er den grummiste gierning
der nogen kand tencke.

Derfaare skal verdzlig Offrig
hed/ lige som alle Guds hellige
budords veetere/ saa megit den wd
uortis lydactighed er anspændis/
met all hellig midkierhed/ straffe all
Guds naffns bespottelse/ oc legge
vind paa at de kunde vere deris un
dersaattis spegel/ til all dyd/ Guds
fryctighed oc ærlighed/ paa det at
Undersaattene som giffue att paa
dem/

dem/kunde haaffue et erlige Leffnes
efftersuun/ huilcken de maa tryge-
lige til Guds ære effterfølge.

Denne paamindelse haaffuer
ieg nu saa ladet vdgaa/ paa det at
Dffrigheden icke daarlige skal
handle noget/ oc icke vdstyrte w/
skyldige blod til deris egen forderff
uelse/ for end de fuldkomnelige saa
offuerhøret/ vdgantsket oc forfaret
Sagen/ oc paa det de icke aff no-
gen synderlig affect eller begering/
men aff Retfærdigheds kjerlighed
skulle bruge/ icke deris/ men HEr-
rens dom paa de skyldige.

Deffe er det som paa denne tid
indfalder om det fremsatte Spørf-
maal/en anden tid vil ieg/ om det
te icke synis nock at vere/ det samme
ydermere forklare

D ij

Om

Om Dieffle ma- nere.

HEr paa sigder sig oesaa hine
Diefflemanere/ huilke som
mene sig formedelst nogle
vedtagne ords opregnelse at kunde
vddriffue Dieffuelen/ eller oesaa at
glore Orms forgifte til intet.
Fordi denne S: Poffuels Sen-
tens er stadig oc wraggelig: Bog-
staffuen slar ihiel/ men Aanden
gior leffuendis/ fordi den hellige
Scriffe/ i det mand den troer oc
legger paa Hiertet/ er det en salig
lærdom/ men i det at hun opregnis
læsis eller scriffulo/ foruden en lif-
actia Tro/ er det ekon en død Bog-
staff/ oc slaar ihiel/ oc det icke aff sig
self eller sin egen nature/ men for
Men:

Menniskens skyld som vanbruge
Bogstafuen. Derfaare lige som
ieg visselige troer oc acter/at det er
Traaldom/ om nogen tencker sig
at kunde vdiage Dieffuelen mee
nogle vedtagne ords krafft/i huad
sommelst Ceremonier eller Tegn
mand der til bruger: Eige saa siger
ieg det at vere gudeligt/ oc en sterck
Aands vidnissbyrd/ om nogen for-
medelst Troen oc Guds paakaldel-
se/offueruinder Dieffuelen/ oc vd-
driffuer hannem aff sin Solig.

Dette regner ieg iblant de vn-
derlig gierninger/ met huilcke Gud
vnder tiden beuifer sin næruxrelse/
Eige som det i fordom tid skede i
Jødeland/ oc der effter i den første
Christi Kircke. Men at tillegge
Kogelse eller Papisck smørelse
D iij eller

eller nogen Guds Ords tieneris
orden denne krafft/ det er slaet gie-
ckerj/ Effordi at det er en brenden-
dis Troes besynderlige gierning/
oe icke noget Menniskelig Raets el-
ler ordens vdretning.

Om Kaarsens Tegn.

Ser foruden siode sig oisaa
imod Troens natur de som
skillegge Kaarsens Tegn/en-
ten tegnet med fingre/ eller scress-
uit/ eller gjort aff træ eller anden
Materj/ nogen krafft imod Siug-
dom eller imod Dieffuelen/ Fordi
Figurer eller Tegn/ ere icke krafft-
tige huercken aff Naturen/ icke hel-
ter aff Guds Ordning/ de skal
Dette tegn haaffuer de ingen for-
rettelse.

Derfaare er det aldels wehri-
steligt

sielige de wgdeligt / at tillegge
Kaarssens tegn nogen forborgens
kraft eller maect.

Her maatte nogen sige: Er det
da icke tilbørligt / at et Gudfryc-
tigt. Menniske betegner sig med
Kaarssens tegn? Naa mand icke
haffue! Kaarssens tegn giort eller
sereffuit? Suar/ Det er tilbørligt
med saa skel at misbrug oc vrang
Tro er borte. Det er tilbørligt/
om du bruger Kaarsselige som et
Sclattegen/ som skal paaminde dig
om Christi Særusinding. Det er
tilbørligt / om du haffuer det
Kaarssi steden for en Christen Rid-
derd løsen eller Selskabet / med hull-
cke du bekiender oc bestaar dig at
vere Dieffuelens oc hans Lemmers
Siende/ huor saare teg ingenlunde

1007

D i i i j

for

forbiuder det hellige Kaarffis tegn
at indtryckis i Børns Ansiet oc
Bryst naar de døbis/ met saa skel
at det skeer aleniste til den ny indui-
elsis tegn/ ved huiltken de i Daas
ben suerge den Kaarffeste Christo/
oc loffue sig at ville stride vnder
hans Feltche. Det er tilbørligt/ om
du setter Kaarffens tegn for dine
øyen lige som den Christelige Lær-
doms amindelse om du haffuer det
som Christi pinis hukommelse/ om
du oprethser det som en Triumph
oc Segeruindings tegn/ at Dieff-
uelen er offueruunden.

Zuert imod/ er det tilbørligt
at oprethse noget Kaarff/ saar
huiltket du skulde nedfalde oc tilbe-
de/ fordi det strider klarlige imod
det første Bud/ oc imod den Bøn
som

som oss er forskreffuen aff vör
Herre Christo. Det er icke tilhör-
ligt at du tillegger Kaarssit nogen
kræfte imod siugdom eller Dieffue-
len. Det er icke tilhörligt at mand
for nogen Religions eller Guds
tienstis skyld bær Kaarss paa klæ-
derne/som et slags Runede giøre/
fordi dette er altsammen besmitet
med falsk helligheds smitte. Men
at nogle aff de hellige Fædre/ Au-
gustinus Epiphanius oc Athanas-
sius siuntis megit at tillegge
Kaarssens tegn/ det skal reet for-
staacs/effter de maader/som ieg nu
her haaffuer opregnet.

Der foruden synde de visaa
her vdi/ som tillegge vist vand/
vidde Luss/ vist Salt/ Chrisme/
Papistisk smørgelse/ Papistisk olie/

D v

oc

oe andre falske, oc gjeckelige Papi-
stiske Ceremonier/ nogen krofft is-
mod Guds Ord. Sordi de som det
giore/ de icke alleniste friste Gud
men de ocsaa bruge det for huil-
cket en liffactig oc saliggjorendis
Tro aldels forskreckis oc forsker-
dis. Thi dette er Troens rest; Dit
Ord er mine fædders herte/ oc mi-
ne veyes lius. Jeg hoffde fore at
set mig for/ at beuare dine Retfær-
digheds Domme. Der saare sket
di at en reiskaffen Tro intet bru-
ger eller forsøger imod/ eller foru-
den Guds Ord/ da skulle de Guds
fryetige sly all Traaldoms vær-
slyggelighed oc Papistiske besuer-
relser, oc manetter/ lige som Pestis-
lens oc forgiffte/ oc skulle lade sig
styre oc lede aff den Himmelske
lyc.

kyete/som er Guds rost/huiliten er
giffuen ved Propheternis/oc Apost
lernis Scriff.

Den Aumettigste Gud/vor
HERRIS Jesu Christi euige Fader/
som oss ved sin Söns död/oc pine
haffuer vdfriet aff Dieffuelens
Rige oc tieniste/oc kaldet oss til den
rette Indighed oc sande Guds tieni-
ste/giffue oss naade/at wi kunde aff
den Himmelske Röst lade oss led/
oc aff gantske maet/oc formuffue/
imodstaa/ sty oc sty/all Dieffuels
Traaldom oc besuerelse/met an-
den falske hellighed oc vrang Tro/
oc bettare oss alle vdi sit Rästns
fryet/ bekiendelse oc paakaldelse/
paa det wi maa vndgaa Dieffue-
lens Rige oc met Gud Fader/Sön
oc hellig And tessue salige til enig
tid/

tid/huilcken vere ære oc maect fra
Euighed til Euighed/ Amen.

PROPOSITIONES.

Imod Traaldom/ oc
Dieffuelens oc andre Grea-
turs besuerelse oc manelse:

Fremsette i en disputats

aff

Doctor Niels Hemmingsøn
vdi Martio.

Anno 1569.

Hsterdi Gud vil al-
uerlige oc strengelige/ at
hans Naamn skal hellig-
gioris iblant Mennissen/ oc vdi
kressuet aff alle Menniske/ kund-
skab/

flab/ Tro/ Haab/ oc gierning effter
sit Ords Regel: Da forðøm-
mer hand all sit Naffns oc Ords
vanbrug/ oc truer dem alle med
euig straff som det vanære oc
misbruge.

2.

Men fordi Dieffuelen er den
Christne Kirckis Stende/ stunder
hand der allermest effter/ at Guds
Ords oc Naffns misbrug kand
huer dag / io meer oc meer vore
iblant Mennisken. Thi med saas-
dan misbrug legger hand vind paa
lige som med en Krigs rystning/
at vndergraffue oc nederbryde den
Christne Kirckis mure.

3.

Her aff kommer det/ at Dieff-
uelen gife sig saa lydig oc villig
for

for saadanne daarlige Menniske/
som misbruge Guds Naamn oc hel-
lige Ord til Traaldom/ signelser
oc manelser.

De endog det er forskreckelige
at tencke paa/ at Dieffuelen skal
bruge saa stort tyranni imod Men-
niskens tiog: Dog er det mere for-
skreckeligt/ at tencke paa Guds rets-
færdige vrede/ som tilsteder Dieff-
uelen at bruge saadant Tyranni.

Men Aarsagen til saadan
Guds tilladelse giffuis tilkiende aff
Apostelen S: Pouel til de Tessa-
lonicker/ i det andet Brefs is. Ca.
Gud/ siger hand/ skal sende dem
kroffeige vildfarelser/ at de skulle
tro sogn/ paa det de skulle alle bliff,
ue

ne vnde/som icke tro Sandhed/
men samthet e wretserdighed.

Disse Diessuelens krafftige
vildfarelse og bedregeri begribe og
indeholde alle konster og vepet/met
huilcke hand enten forkrencker
Guds Ord/eller og misbruger det/
all Guds bespottelse og deris for-
dømmelse som aff Diessuelen for-
ledis og bedragis.

Denne Guds Ratts og Ords
allerslemmiste og uuerdigste vån-
brug/ kand mand see vdi Traals-
doms konst/ signelser og ugudeli-
ge manetter.

Se endog at Sathan i Sand-
hed icke kand tvingis/huercken mee
Traald.

Traaldom, betegnelse eller vedtag-
ne besuerelser: Dog alligeuel la-
der den bedragelige Aand / som
hand imod sin vilie nødis til at
gipre det/der hannem aff Traald-
folck oc Manere biudis oc befalis.

De haffuer Sathan disse Aar-
sager/huorsaare hand er Traald-
folck oc Manere lydige/ huilcke med
reste skulde fra trengte alle Men-
nisse/ at de icke saa daarlige skulde
vndergiffue sig Dieffuelen til
Guds bespottelse.

Den første sag er / Fordi Dieff-
uelen vel veed/ at Guds Raffn oc
Ord vanæris off ingen ting me-
re end aff Traaldoms wguelig-
hed.

Den

11.

Den Anden / Det er Dieffuel:
len et herligt oc lystigt spectackel/
at hand seer Mennissen som aff
hannem ere lærde oc bedragne/
at foracte Guds obenbare forbud
oc forsage Troen. Thi at effter:
di Guds Ord er Troens Regel/
da kand det icke skee / at Troen
kand bliffue bestandig / huor som
hendis Regel bliffuer bortet/ eller
henspriset til Guds vanære.

12.

Den Tredie sag/giffuis til:
kiende hof Mattheum i det fier:
de Capit: At Dieffuelen skunder
effter at Mennissen skulle søge
andre middel/ til at bekomme vel:
sært oc ære/ end Gud hassuer ordi:
neret. Det er/ hand hendrissuer
E Men

Menniskan/ at de fordrifte sig til
at corrigere oc mestre Guds Ord-
ning/ huilcket er i sandhed en gruel-
lig Guds fristelse.

Det er Guds ordning oc skick/
at Guds Naamn oc Ord skulle tjene
til at opbygge Christi rige/ oc at be-
rede Menniskens salighed : Imod
denne Ordning gibe de obenbarli-
ge/ som misbruge Guds Naamn oc
Ord til Traaldoms wgdelighed/
ved huilcke Dieffuelens Rige op-
byggis/ opholdis/ stadfestis oc for-
fremmis. Huad kand vere Dieff-
uelen mere taeknemmeligt.

14.

Jeg taler intet om det hedens-
ske galensskab/ ieg taler intet om
den fordrømde vrange Tro oc me-
ning/

ning/ Jeg taler intet om den paet
de giøre met Dieffuelen/ Jeg ta-
ler intet om Dieffuelens Dyrckelse
oc tieniste/ aff huilcke Dieffuelen
saare frydis oc glædis/ huor saare
det ick er vnder/ at hand giør sig
saa tienstactig for Kierlinger/
Traaldkoner oc Traaldkarle.

15.

Men paa det at Gud kunde
affuende saadan sin vanære fra
sit Folk/ som vaar formedelse he-
densk vanhellighed foruende vdi E-
gypten / gaff hand sin Low om
Traaldfolk oc Manere at skulde
tagis aff Verden/ Oc ere derfor
Keiserlig oc Kierke Louer oc Sta-
tuter/ som ere vdgiffne imod den-
ne forskreckelige Guds bespottelse/
verde at holde aff oc loffue.

En

Thi

16.

Thi de skulle ingenlunde lidis
iblant Mennisken/ som til Traal-
doms besuerrelse oc Manelse vans-
brude Guds Naamn oc Ord/ saa
som de der mene oss at haffue saa-
dan en Gud/ der forsuarer den
w gudelighed/ som hand selff haff-
uer fordømt.

17.

Huad slags Traaldomme/ som
i gammel tid haffuer veret brugt/
Oc huorledis de brugtis/ lader ieg
derfor staa til bage/ fordi det er
bedre at intet vide der aff/ end at
videt oc spøre det til liuset.

18.

Det er vist/ at Dieffuelen/ som
en Abe efterfølger Gud/ til at op-
rette oc stadfeste sit Rige. Thi li-

ge

ge som Gud ved sit 1. Ord/2. Sa-
cramenter/3. Mirackel/oc 4. Aand
opretter oc forfremmer sit Rige:
Saa bruger ocsaa Dieffuelen/1.
sit Ord (naar hand formedelst
vanbrug gior Guds Ord til sit
Ord) 2. sine Sacramenter (det
er Tegn/ Billeder/Bønner/ Haar/
oc andet bedregeri) 3. Sit Raag-
leri vdi steden for Mirackel/4.
Oc sin Aand / ved huilcken hand
er kraftig i Traaldfolckis / sig-
neris oc Maneris røst.

19.

Men paa det at ingen skal be-
skuffis med dette Ord/ Adiurare,
det er at mane eller besuerge/ skal
mand vide at det haffuer mange
merckelser.

E iij

Sørst/

20.

Først/ bemercker det saa megit
som enfoldelige at suerre/ eller no:
get met en haard eed at stadfeste.

21.

Derneft/ bemercker det at mane
eller besuerge/ at vdrette oc fors:
skaffe/ at en anden skal suerge/ oc
met sin Eed loffue oc tilsiige noget.

22.

For det Tredie/ mercker det i al:
mindelighed/ nu at befale oc biude
noget/ ved Guds Naaffns myndig:
hed: Nu at bede noget/ at hand for
Religionens oc Guds fryctis skyld/
skal enten giøre eller lade noget.

23.

Her vdaff kand bestuttis/ at
besuerrelse naar den skeer til at be:
suerge oc mane. Dieffuelen/ da styr:
ctis

dis. oc. findis hun paa hans Tro
som besuer. Men naar den brugis
til at mane Mennisken/ da henger
besuerrelsen enten paa hans myn-
dighed. eller formanelse/ som besuer
ge maner. 24.

For det Fierde/ bemercker det
for Traaldfolk at tilnøde Dieff-
retten eller andre Creatur/ forme-
delst nogle vedtagne Ords opreg-
nelssis krafft (til huilcke de legge nu
nogle tegn/ nu andet gietters) at
giøre det de dennem befale.

Men paa det mand skal vide at
wi icke fordømme all besuerrelse:
Skal mand acete at der er trende
slags besuerrelse/ som er diuina,
det er/ Guddomelig/ Magica, det
er Traaldoms/ oc. Adiaphora,

det er middel den som er baade ond
oc god/ effter som hun brugis.

26.

Guddommelig besuerrelse kalder
ieg den/ mee huilcken mand for-
medelst Christi Naam oc en stadig
Tillid til hannem/ vddress Dieff-
uelen i den første Kircke. Thi det
hjalp den tid megit / til at lære
Mennicken Christi mact / oc at
stadfeste Euangelij viffhed.

27.

Saadan besuerrelse brugte dog
huercken Christus eller Apostler-
ne/ Men andre Gudsfryetige som
haffde mindre autoritet oc anseel-
se. Thi lige som Christus aff sin
egen mact oc myndighed enfol-
delige bød oc befol Dieffuelen
at vdsare aff Mennicken / Sa-
giorde

giorde ocsaa Apostlerne aff Christi myndighed.

28.

Vdi Apostlernis gierninger/ i det 16. Cap: siger Paulus/ til den Spaadoms Aand som vaar indfaren i en Pige: Jeg biuder dig i Jesu Christi Naamn/ at du far vd aff hende: Men haffde det vereet en Exorcist/ eller Traalde manere/ da haffde hand saa sagt: Jeg maener dig ved Jesum Christum/ at du vdfar aff hende. Det er/ Jeg biuder dig ved Christi myndighed/ oc den fryet du haffuer for hans mact/ lige som Christus bod dig det selff/ at du vdfar aff hende.

29.

Traaldoms besuerrelse eller manelse er naar Exorcister eller

Ev

Traal-

Tragde manere mene sig at kunde/formedelst nogle vedtagne ordz/kræfte/ oc andre Ceremonier/ no-
de Dieffuelen, eller andre Crea-
tur/ til at giøre noget. Saa som
naar Hugorme oc Snoge besuer-
ris oc manis/ at de skulle holde
deris Edder oc forgifte hosi sig/
oc icke giøre den nogen skade/ som
tager paa dem oc bær dem/ men
skulle siunis lige som de legte med
dem/ Men i det at den onde Aand
beuarer Meniskens legeme i skaph
da dræber hand oc thielstar. Stær-
len/ med aller skadeligst forgift

30. 1161 3011 135011
Adiaphoram, eller middel-
manesse/ oc besuerrelse/ kalder ieg
den som kand brugis baade ilde
oc vel/ huordan ieg dømmer den
at

at vere som brugis vdi vore Kir:
cker i Dørne daaben.

31.

Thi der som hun brugis ale:
niste til at giffue til kiende/ huor/
danne Meniskens vilkaar ere/ for/
uden Christi Naade/ oc huordant
Menisket bliffuer ved Christi
Naade/ da kand ingen mee skel
fordømme hende/ Effterdi at hun
paaminder/baade om Louens dom
imod dem som ick ere forligte med
Gud/ oc om Euangelij naade i
dem som indpodis i Christo for/
medelst Daaben.

32.

Men der som hun brugis saa
som i Passuedømmet/ mee blæselse
oc Chrisme/ at vdriffue Dieffues:
len mee/ huilcken de mente i sand:
hed

hed at bo vdi Mennisket/ Da skeer
det icke foruden obenbare wgude-
lighed oc daarlighed. Thi huercken
boer Dieffuelen i de Christne For-
ældris Børn/ Thi de ere delactige
i den pact som Gud gjorde met vor
Fader Abraham: Icke giøre hel-
ler Christi tienere Mirackel paa
denne tid / fordi Mirackel skulde
ickon vare til nogen tid.

33.

Det er oc saa en middel manel-
se oc besuerrelse som skeer naar et
Menniske maner et andet/ Thi hun-
er god/der som hun kommer aff en
god sag oc mening/ oc strecker sig
hen til en god ende: Saa som Pau-
lus maner oc besuer de Tessaloni-
cker/ at den Epistel som hand screff
til dennem / skal læsis faar alle
Brø.

Brødre. Men hun er ond/der som
hun skeer daarlige/ aff en ringe
Aarsage/ oc da dømmis oc straffis
hun som en letsærdig Eed.

Spørsmaal.

Om Kaarssens Tegn/
Billeder eller andre Figurer / som
gioris aff vox eller anden materie/
ere krafftige i sig selff eller ey ?

Et Andet.

Om Samsons Haars
affragelse skulde hannem ved sin
styrcke: Oc om samme Haars op-
uext skulde hannem sin krafft
igen/ eller ey ?



PRO-

PROPOSITIONES

Om nyttig oc skadelig

Spaadom om tilkommen

de ting / iblant huilcke der

indsøris en tryg maade/ huorledis

mand skal foruente det som

skæe skal/ fremsette i en

disputats aff

Doctor Niels Hemmingsøn

vdi Junio.

Anno 1569.

SEt er fornuøden be-
hoff/ at den Christne Kir-
cke rettelige oplæris oc

vndervisis/ om nyttig oc skadelig

Spaadom om tilkommendis hen-
delse/ paa det hun icke enten skal

trygge

522.